

הסיכום והניתוח לשיר ממערכי השיעור לשירת המאה ה-20

כתב וערך: המורה אלי פררה

תִּזְרִים / יהודה עמיחי

בְּקוֹרֵי אֲבָלִים הֵם עוֹרְכִים אֲצִלְנוּ,
יוֹשְׁבִים בְּיָד וָשֵׁם, מְרַצְיָנִים לִיד הַכֹּתֵל הַמְעֻרְבִי
וְצוֹחֲקִים מֵאַחֲרֵי וִילוֹנוֹת כְּבָדִים בַּחֲדָרֵי מְלוֹן,

מִצְטַטְלָמִים עִם מְתִים חֲשׂוּבִים בְּקֶבֶר רַחֵל
וּבְקֶבֶר הַרְצֵל וּבְגַבְעַת הַתַּחֲמִשָּׁת,
בוֹכִים עַל יָפִי גְבוּרַת נְעָרֵינוּ
וְחוֹשְׁקִים בְּקִשְׁיוֹת נְעוּרוֹתֵינוּ
וְתוֹלִים אֶת תַּחֲתוֹנֵיהֶם
לִיבוֹשׁ מְהִיר
בְּאִמְבֻטָּה כְּחֵלֶה וְצוֹנְנֵת.

פַּעַם יִשְׁבְּתִי עַל מַדְרַגוֹת לִיד שַׁעַר בְּמַצוֹדֵת דָּוִד, אֶת שְׁנֵי
הַסְּלִים הַכְּבֵדִים שְׁמִתִּי לְיָדִי. עֲמֵדָה שָׁם קְבוּצַת תִּזְרִים
סָבִיב הַמְדְרִיךְ וְשִׁמְשִׁתִּי לָהֶם נִקְדַּת צִיּוֹן. "אַתֶּם רוֹאִים
אֶת הָאִישׁ הַזֶּה עִם הַסְּלִים? קֶצֶת יְמִינָה מְרֵאשׁוֹ". אֲבָל
הוּא זֶה, הוּא זֶה! אֲמַרְתִּי בְּלִבִּי: הַגְּאֵלָה תְּבוֹא רַק אִם יִגִּידוּ
לָהֶם: אַתֶּם רוֹאִים שָׁם אֶת הַקֶּשֶׁת מִן הַתְּקוּפָה הָרוֹמִית?
לֹא חֲשׂוּב: אֲבָל לְיָדָהּ, קֶצֶת שְׁמֵאלָהּ וְלִמְטָה מְמֻנָּה, יוֹשֵׁב
אֲדָם שְׁקֵנָה פְּרוֹת וִירְקוֹת לְבִיתוֹ.

אחד מאותם שירים של יהודה עמיחי העוסק באדם ובסובב אותו, בקיום שלו, ולא סתם בקיום שלו, אלא כאן במדינת ישראל, שלאחר מלחמת הקוממיות. שיר אירוני מושחז עם ביקורת חריפה על אותם יהודים-תיירים המבקרים אותנו כאן, מתפעלים מהמפעל הציוני ואפילו הם תורמים למדינה ולצבא, היחס של הדובר אליהם הוא זלזול ודחייה, כי אין הם רואים את האדם שמאחורי התחייה והתקומה של העם. הם עורכים ביקורי אבלים אצלנו, ואפילו מבקרים ב"יד ושם" אבל מיד אחרי זה מתאר אותם המשורר; הם צוחקים מאחורי הוילון בחדר בבית המלון. אין להם שום יחס לאדם, זה שעל גבו וכתפיו נבנתה המדינה, בזיעתו ובדמו. המסר החברתי והביקורת על התיירים הבאים אלינו, הם עיקר תוכנו ונושאו של השיר.

בית א':

נאמר בראשית הדברים, שהמשורר מכוון את דבריו לגבי בתיירים היהודים הבאים אלינו לביקורים. השאלה היא כמובן, על סמך מה נקבעה הקביעה שמדובר בתיירים יהודים? לאמיתו של דבר דברי השיר יכולים להיות מכוונים בעצם לכל סוגי התיירים הבאים אלינו מארצות הנכר, אבל לטעמי יש רמיזות ואינדיקציות (השלכות, היקשים) שהדברים מכוונים בעיקר לתיירים יהודים, למשל תיאור ביקורם של התיירים במקומות הקדושים ובאתרים יחודיים המעניינים

בעיקר תיירים יהודים, כמו: הכותל המערבי, קבר רחל, "יד ושם" וקבר הרצל, וגבעת התחמושת. אין בשיר אמירה מפורשת לזהותם של התיירים, אולם אם ניקח את המשפט המתאר אותם בביקורם אצלנו: **"בוכים על יפי גבורת נערינו"**, אין זאת אלא בתיירים יהודים מדובר. אין אמנם ערובה שמדובר בתיירים יהודים בלבד, אבל הרמיזות הן כמראה של פיל ונקל להבין שמדובר בהם דווקא. לא רק זאת אף זאת, בצד התיאור שהם בוכים על **יפי גבורת נערינו**, מיד באה הביקורת המושחזת; בצד הבכי על גבורת נערינו הם לוטשים עיניים ומתפעלים מהנערות שלנו: **"וחזשקים בקשיחות נערוֹתינו"** אלה היהודים שבאים לבכות על הקורות אותנו מחד ומאידך להתפעל מהמפעל הציוני. ובין לבין באים במטרה עיקרית; למצוא כלה יהודיה לבניהם.

בבית א' מתוארים התיירים כמבקרים תמימים ורגישים לראות ולחוש בכאב של העם היושב בציון, כולל הבכי על ביקורם ביד ושם, אולם בסוף הבית באה הביקורת: **"וצוֹחֶקִים מְאַחֲזִי וילונות כְּבִדִים בְּחֶדְרֵי מְלוֹן"**. הניגוד בין ביקורי אבלים ובוכים ביד ושם, ומביעים רצינות בכותל המערבי – בא הניגוד לכל הבכי והרצינות הזאת בתיאור צחוקם כשהם שבים למלונם בחדריהם. הניגוד הזה הוא שיוצר את האירוניה ואת הביקורת המושחזת כלפיהם.

בית ב':

כמו בבית הראשון המתאר את התיירים היהודים בביקורם באתרי תיירות יחודיים. שם הם רציניים, בוכים ומצטלמים עם מתים חשובים בקבר רחל, בהר הרצל ובגבעת התחמושת. גבעת התחמושת היא המוטיב הממקד את ביקורתו של הדובר כלפי התיירים בבית הזה. כי שם, בגבעת התחמושת נראים להם אותם חללי צ.ה.ל שחרפו נפשם למען המדינה והעם ולכן הם בוכים על יפי גבורתם, אולם בד בבד, מיד אחרי זה הם מתוארים בשיא קלונם: **"ותולים את תחתונייהם ליבוש מְהִיר בְּאִמְבִּטְיָה כְּחֶלֶה וְצוֹנְנֹת"**. ... אין זאת אלא רמיזה עוקצנית למעשיהם לאחר שחשקו בנערותינו הקשוחות לאחר שביקרו בגבעת התחמושת. מעין רמז דק להתפעלותם הארוטית של אותם תיירים מנערותינו, כשאר הזילו את ההורמונים שלהם מרוב התפעלות וחישוקים לנערות ישראל היפות, עד שהיו צריכים למהר לכבס ולתלות את תחתונייהם בהגיעם לחדר בבית המלון ועוד באמבטיה כחולה וצוננת... לצבע הכחול של האמבטיה אין הסבר מיוחד, אלא לרמז על איכותו היוקרתית של המלון בו הם שוהים. האמבטיה הצוננת הוא ביטוי מטפורי המרמז על התקררות הלהט שבתחתונייהם לאחר שחשקו בנערות ישראל והיו נאלצים לכבס אותם ולייבשם במהירות. מצד אחד הם רציניים ואבלים ובוכים ומצד שני זוהי הייתה כנראה מטרתם העיקרית בביקורם בישראל; לשטוף את עיניהם ולחשוק בנערותינו.

בית ג':

הבית האחרון בשיר מיוחד וחרג. אם בשני הבתים הראשונים היו בבחינת בתי שיר מקובלים עם ביטויים מטפוריים, אירוניה וניגודים, כידו הטובה של עמיחי בשירתו המודרנית, בא הבית האחרון ומייחד אותו כפרוזה דווקא ולא כשיר. לכן הוא גם בנוי אחרת, מעין קטע סיפורי הבא לתאר סיטואציה פרואית: אדם בודד יושב לפוש עם סלים כבדים במדרגות מצודת-דוד, ומדריך תיירים מצביע עליו כנקודת ציון גיאוגרפית, שממנו ניתן לראות משהו, ולהסביר אותו בהתאם לתדרוך התיירותי שקבע לעצמו. אבל מיד עם השלמת "האקספוזיציה" הקצרה הזאת שבקטע הסיפורי על האיש עם הסלים, בא המשורר ומטיח את הנושא ואת המסר העיקרי של כל השיר. האדם עם הסלים זז! כלומר: אין הוא אבן לציון דרך במסלול של התיירים. הוא אדם! נושם חי וזז. הוא מלא חיות. לא כמו אותה קשת רומית היסטורית זו שצריכה לעניין את התייר, היא

החשובה, אלא האדם! זה שיושב "לְיָדָהּ, קָצֵת שְׂמֵאלָהּ וּלְמִטָּה מִמֶּנָּה", ברגע שהתיירים יראו בנו את האדם, והמדריך יכוון לספר להם על האנשים של הארץ, או אז תבוא הגאולה. יספר להם על האנשים ובני-האדם שבנו ולחמו כדי לתת משען וביטחון לכל היהודים. הם החשובים. שיפסיקו להביט בנו כגיבורים שיש להתפעל מהם ולחשוק את הנערות הקשוחות שלנו, אלא להביט בנו כשאר האדם, כמו שזה שיושב ליד הקשת הרומית וקנה פירות וירקות לביתו.

הביקורת והאירוניה שוב באים לידי ביטוי כאן ביצירת ניגודים: הניגוד בין חוסר החשיבות של האדם עם הסלים שישב במדרגות מצודת דוד ושימש למדריך נקודת ציון דרך. המדריך אינו מיחס לו שום חשיבות אלא לשימושו האישי, לבין האדם שקנה פירות וירקות לביתו שישב ליד הקשת הרומית – הוא אז. הוא אדם חי ונושם ככל האדם. הוא החשוב ולא הקשת הרומית. זה האדם שמיצג את כל האנשים בישראל: בני-אדם רגילים, שחשיבותם היא בעצם היותם פה. בונים ונלחמים וחיים כאן ולא כתיירים המסתובבים בעולם ואין דאגה בליבם. כל מעיינם כביכול השתתפות בכאבנו, לבקר אבלים, להביע רצינות מזויפת, ובעצם מטרתם אחרת.

אתר להפצה